

มนุษย์คืออะไร*

What Is Man?

ANTONIO GRAMSCI

เอมอร นิรัญราช** -แปล

Aim-orn Niranraj -translate

Antonio Gramsci (ค.ศ. 1891-1937) นักคิดสังคมนิยมชาวอิตาลี เป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อิตาลีเมื่อปี ค.ศ. 1921 ในปี ค.ศ. 1926 เขาถูกจำคุกโดยรัฐบาลฟาสซิสต์ ของมูสโสลินีเป็นเวลาถึง 11 ปี และได้รับอิสรภาพก่อนหน้าที่เขาจะเสียชีวิตไม่นาน งานเขียนของเขาในช่วงที่อยู่ในคุกประกอบด้วยบันทึก 32 เล่ม รวมทั้งงานวิจารณ์ที่หลากหลาย บทความ หนังสือพิมพ์และจดหมาย

สำหรับ Gramsci แล้ว ปรัชญามีสิ่งที่รู้จักได้ในช่วงเวลาปฏิวัติ เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วปรัชญาก็จะกลายเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น และจะไม่มียุ่กีย่อมได้ แต่ความคิดทางปรัชญามีความสำคัญ เพราะรวมไว้ซึ่งความสามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์วิถีทางของเราเองในฐานะคนคิดเข้าใจโลก ปรัชญาเปรียบเสมือนการดำรงอยู่ของตัวมนุษย์เอง กล่าวคือ มิได้เป็นเพียงงานที่แล้วเสร็จ ว่าเป็นงานที่จักต้องกระทำ

*แปลจาก "What Is Man?" ของ Antonio Gramsci ใน McNeill, W., and K.S. Feldman, eds. 1998. *Continental philosophy*. Oxford: Blackwell Publishers. Pp. 240-243.

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความเรียงสั้น ๆ ขึ้นนี้ มาจากงานเขียนของ Gramsci ชื่อ *The Modern Prince* (พิมพ์ครั้งแรกในปี คศ. 1957) Gramsci ได้กลั่นกรองความคิดเกี่ยวกับลักษณะแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์ในด้านประวัติศาสตร์ และความคิดว่าด้วยบทบาทของความรู้ทางปรัชญาในการวางแนวทางกิจกรรมด้านการเมือง เขาเห็นว่านักปรัชญาที่แท้จริงนั้น เมื่อสำนึกถึงความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดสังคมมนุษย์ดังที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์แล้ว ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองและเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่ตนเองมีต่อผู้อื่น และด้วยความหมายนี้เองที่ Gramsci กล่าวให้เหตุผลว่า มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะเกี่ยวข้องกับการเมืองได้

มนุษย์คืออะไร?¹

ปัญหานี้เป็นปัญหาแรกและปัญหาหลักในปรัชญา เราจะตอบปัญหานี้ได้อย่างไร? คำตอบนี้จะพบได้ในตัวของมนุษย์เอง และนั่นหมายถึงว่าเราจะพบคำตอบได้ในตัวมนุษย์แต่ละคน แต่ที่กล่าวเช่นนั้นถูกต้องหรือไม่? ในตัวมนุษย์แต่ละคนเราจะค้นพบว่า ‘มนุษย์เดียว’ แต่ละคนเป็นเช่นไร แต่ในความเป็นจริงแล้ว เราได้สนใจในเรื่องที่ว่ามนุษย์แต่ละคนเป็นเช่นไร ซึ่งหากสนใจเช่นนั้น ก็หมายความว่ามนุษย์เดียวแต่ละคนเป็นเช่นไรในแต่ละเลี้ยวเวลานั่นเอง เมื่อเราพิจารณาถึงเรื่องนี้ เราจะเห็นว่า เมื่อเราถามว่า “มนุษย์คืออะไร?” อันที่จริงเราหมายความว่า “มนุษย์อาจเป็นอะไรได้?” กล่าวคือ เราหมายความว่ามนุษย์สามารถควบคุมโชคชะตาของตนเองได้หรือไม่ มนุษย์สามารถ “สร้างตัวเอง” สามารถสร้างชีวิตให้แก่ตนเองได้หรือไม่ นั่นหมายถึง เรากล่าวว่า มนุษย์เป็นกระบวนการ หรือกล่าวให้ชัดเจนก็คือ มนุษย์เป็นกระบวนการของการกระทำของตนเอง เมื่อเราพิจารณาแล้วจะเห็นว่า “มนุษย์คืออะไร” นั้นมิใช่คำถามที่

1. บทความนี้รวมอยู่ในงานเขียนของ Gramsci ชื่อ *The Modern Prince and Other Writings* แปลจากภาษาอิตาลีเป็นภาษาอังกฤษโดย Louis Marks (New York: International Publishers, 1987), หน้า 76-81.



Antonio Gramsci

เป็นนามธรรมหรือเป็น “วัตถุวิสัย”² แบบคำถามนี้ผุดขึ้นมาจากสิ่งซึ่งเราได้คิดใคร่ครวญมาแล้วเกี่ยวกับตัวเราเองและผู้อื่น และโดยที่คำถามนี้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราได้คิดและเห็นมา เราจึงค้นหารูขี้ที่เรารู้ว่าตัวเราคืออะไร และรู้ว่าตัวเราจะกลายไปสู่อะไรได้ เราอยากรู้ด้วยว่าที่เรารู้นั้นจริงหรือไม่ และเรา “สร้างตัวเอง” สร้างชีวิตรวมทั้งชะตากรรมของเราเองได้ภายในข้อจำกัดใด เราต้องการรู้เรื่องที่ว่านี้ “ณ เวลานั้น” ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่นี้ ซึ่งเป็นชีวิตปัจจุบัน และเป็นชีวิต “ประจำวัน” ของพวกเรา มิใช่เป็นชีวิตใดก็ได้และเป็นมนุษย์คนใดก็ได้³

คำถามนี้เกิดขึ้นและมีเนื้อหาสาระที่มาจากแบบแผนของการคิดพิจารณาถึงชีวิตมนุษย์ แบบแผนของการคิดพิจารณานี้เป็นแบบแผนพิเศษ หรือกล่าวให้ชัดยิ่งขึ้นก็คือ เป็นแบบแผนที่ถูกกำหนดไว้แล้ว แบบแผนที่สำคัญที่สุดในหมู่แบบแผนของการคิดดังกล่าวนี้ ก็คือ แบบแผนที่เป็น “ศาสนา” และเป็นศาสนาเฉพาะอีกด้วย ซึ่งก็คือศาสนาคาธอลิกนั่นเอง เมื่อเราถามตัวเราเองว่า “มนุษย์คืออะไร เจตจำนงของเขาและการกระทำที่เป็นรูปธรรมของเขาในการสร้างตนเองขึ้นมารวมทั้งสร้างชีวิตที่ตนดำรงอยู่นั้นสำคัญแค่ไหน?”⁴ อันที่จริงเราหมายความว่า “คาธอลิกเป็นความคิดที่แท้จริงเกี่ยวกับชีวิตและเกี่ยวกับมนุษย์หรือไม่?” การที่เราเป็นชาวคาธอลิกและการที่เราทำให้ศาสนานี้เป็นวิถีแห่งชีวิต เรากำลังคิดผิดหรือคิดถูกกันแน่? ทุกคนต่างก็มีความเข้าใจที่คลุมเครือว่า การทำให้ศาสนาคาธอลิกเป็นวิถีชีวิตนั้นเป็นความผิดพลาด เพราะไม่มีใครโอบอุ้มแนวคิดของคาธอลิกนี้เป็นวิถีชีวิตจริง ๆ แม้แต่ตอนที่ประกาศตนว่าเป็นคาธอลิก

2. “วัตถุวิสัย” หรือ objective หมายความว่า เป็นคำถามที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่แน่นอนตายตัว ซึ่งเป็นคำถามในแบบจิตนิยม กล่าวคือ มีลักษณะสมบูรณ์แบบ ดังนั้นจึงเป็นคำถามเกี่ยวกับมนุษย์ในแง่ที่รวมมนุษย์ทั้งหมดในแบบนามธรรม ไม่ได้ถามเกี่ยวกับมนุษย์ในแง่เฉพาะหรือในแง่ที่พิจารณาว่ามนุษย์เปลี่ยนแปลงตามประสบการณ์ - ผู้แปล

3. หมายความว่า ต้องพิจารณามนุษย์ในเงื่อนไขเฉพาะ มิใช่แบบรวมทั้งหมดตามความคิดจิตนิยม - ผู้แปล

4. เป็นการเอ่ยเทียบชีวิตที่เป็นจริงออกมาในรูปความสัมพันธ์กับศาสนาคาธอลิก หรือ Catholicism - ผู้แปล

ชาวคาธอลิกจะตอบโดยกล่าวว่า ไม่มีความคิดใดจะถูกทำตามอย่างเข้มงวดหรือ และพวกเขาก็พูดถูก แต่นั่นก็เพียงแต่ยืนยันว่า จริง ๆ แล้วในทางประวัติศาสตร์ไม่มีกฎใดที่เราจะคิดได้และใช้ดำเนินการได้อยู่เพียงกฎเดียว และไม่มีกฎอื่นใดอีกที่จะปรับใช้อย่างเท่าเทียมกันให้กับมนุษย์ทั้งหมด แนวคิดคาธอลิกไม่อาจให้เหตุผลเช่นนี้ได้ แม้ว่าวิถีคิดและการกระทำเช่นนี้ได้ถูกจัดระเบียบมาเป็นเวลาหลายร้อยปี นี่คือนสิ่งที่ยังไม่ได้เกิดขึ้นกับศาสนาใดที่มีวิธีทำตามความประสงค์ในแบบเดียวกัน รวมทั้งที่มีจิตวิญญาณแห่งการสร้างระบบ มีความต่อเนื่องและมีการรวมศูนย์ในแบบเดียวกันด้วย หากเรามองจากมุมมอง “ทางปรัชญา” แล้ว ความล้มเหลวของแนวคิดคาธอลิกที่จะทำให้เราพอใจนั้นอยู่ในข้อเท็จจริงที่ว่า ความคิดนี้ฝังรากสาเหตุของความชั่วร้ายทุกชนิดในตัวมนุษย์เอง ซึ่งหมายความว่า ความคิดนี้มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่จำกัด และถูกกำหนดความหมายไว้แล้ว อาจกล่าวได้ว่าปรัชญาทั้งหมดที่มีมาจนถึงปัจจุบันต่างก็พุดซ้ำในจุดยืนนี้ซึ่งเป็นจุดยืนที่ฝ่ายคาธอลิกยึดถือ มนุษย์ถูกมองว่าถูกจำกัดทั้งโดยความเป็นปัจเจกและโดยทางจิตวิญญาณของตนเอง ในประเด็นนี้เป็นที่แจ่มชัดว่า ถึงเวลาแล้วที่เราจำเป็นต้องเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับมนุษย์เสียใหม่ นั่นก็คือ เราจำเป็นต้องมองมนุษย์ว่าเป็นกระบวนการหรืออย่างน้อยหนึ่งเป็นชุดแห่งความสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยการกระทำ ซึ่งในความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ความเป็นปัจเจกมีช่องว่างที่ประกอบด้วยการกระทำ ซึ่งในความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ความเป็นปัจเจกมีความสำคัญที่สุดก็ตาม ความเป็นมนุษย์ซึ่งสะท้อนอยู่ในปัจเจกบุคคลแต่ละคนนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบที่หลากหลาย ได้แก่ 1) ปัจเจกบุคคล 2) คนอื่น ๆ 3) ธรรมชาติ องค์ประกอบที่สองและสามมีใช้ องค์ประกอบธรรมชาติ ๆ อย่างที่ดูเหมือนว่าจะเป็น ตัวปัจเจกบุคคลมิได้เข้าสู่ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในแง่ที่อยู่ตรงกันข้ามเท่านั้น แต่เป็นเอกภาพในลักษณะที่มีชีวิตร่วมกันด้วย เพราะปัจเจกบุคคลกลายเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางสังคมทุกชนิด ตั้งแต่ชนิดที่เรียบง่ายที่สุดจนถึงชนิดที่ซับซ้อนที่สุด ในทำนองเดียวกัน มนุษย์มิได้เข้าสู่ความสัมพันธ์กับธรรมชาติเพียงเพราะว่าตัวเขาเองนั้น

5. องค์ภาพพ หรือ organism หมายถึง ระบบอวัยวะ หรือองค์รวมของอวัยวะ ในที่นี้หมายถึง ปัจเจกบุคคลเป็นส่วนหนึ่งขององค์รวมที่เป็นระบบสังคม -ผู้แปล

เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่มนุษย์เข้าสู่ความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยผ่านงาน และความชำนาญการโดยตัวเขาเองเป็นผู้กระทำ ความสัมพันธ์เหล่านี้มิใช่ความสัมพันธ์แบบกลไก แต่เป็นความสัมพันธ์ที่มีการกระทำและมีจิตสำนึก และมีความกลมกลืนเกี่ยวเนื่องกับสติปัญญาของปัจเจกบุคคลไม่มากก็น้อย เพราะฉะนั้น เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า มนุษย์เปลี่ยนแปลงตัวเอง มนุษย์ปรับเปลี่ยนตนเองในระดับเดียวกันกับที่เขาเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทั้งหมดที่ซับซ้อนซึ่งมีตัวเขาเองเป็นตัวเชื่อมอยู่ ในความหมายนี้ นักปรัชญาที่แท้จริงย่อมเกี่ยวข้องกับการเมือง และไม่อาจหลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับการเมืองได้⁶ กล่าวได้ว่า มนุษย์ผู้เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของตนเอง คือ มนุษย์ผู้กระทำนั่นเอง สิ่งแวดล้อมหมายรวมถึงความสัมพันธ์ที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ถ้าความเป็นปัจเจกบุคคลคือองค์รวมของความสัมพันธ์ เช่นว่านี้ การที่ปัจเจกบุคคลมีบุคลิกภาพ ย่อมหมายถึงการมีจิตสำนึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์เช่นนั้น และการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพก็หมายถึงการเปลี่ยนแปลงองค์รวมแห่งความสัมพันธ์เช่นที่กล่าวนี้

แต่ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ความสัมพันธ์เช่นว่านี้มีใช่ความสัมพันธ์ที่เรียบง่ายยิ่งกว่านั้น ความสัมพันธ์บางชนิดก็เป็นแบบตั้งใจ บ้างก็เป็นแบบไม่ตั้งใจ นอกจากนั้น การมีจิตสำนึกอย่างลึกซึ้งไม่มากก็น้อย ก็จะสามารถปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ (การมีจิตสำนึกก็คือการรู้วิธีปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ดังกล่าว) เมื่อความสัมพันธ์ที่จำเป็นชนิดเดียวกันนี้เป็นที่รับรู้แล้วว่าเป็นความจำเป็น ความสัมพันธ์นี้จะเปลี่ยนทั้งในด้านองค์ประกอบและในด้านความสำคัญ ในความหมายนี้ การรับรู้คืออำนาจ⁷ แต่ปัญหามีความซับซ้อนและยังคงอยู่ในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบ ยังไม่เพียงพอที่จะรู้จักองค์รวมของความสัมพันธ์นี้ ตามที่มันดำรงอยู่ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ภายในรูปแบบหนึ่ง ๆ เป็นความสำคัญที่เราจะต้องรู้จักต้นกำเนิดของความสัมพันธ์ แรงกระตุ้นที่ทำให้ความสัมพันธ์ก่อรูปขึ้น เพราะปัจเจกบุคคลแต่ละคนมิได้เป็นเพียงการสังเคราะห์ความสัมพันธ์ที่

6. เน้นในต้นฉบับภาษาอังกฤษ

7. คือมีจิตสำนึก -ผู้แปล

ดำรงอยู่เท่านั้น แต่ยังเป็นประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ด้วย กล่าวคือ เป็นผลรวมของอดีตทั้งหมด กล่าวได้ว่าสิ่งที่ปัจเจกบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้นั้น มีอยู่น้อยมาก แต่เมื่อใดที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนสามารถสัมพันธ์ตนเองเข้ากับผู้อื่น ซึ่งประสงค์ที่จะมีความเปลี่ยนแปลงในแบบเดียวกันนี้กับตนเอง และถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีเหตุผลแล้ว ปัจเจกบุคคลหนึ่งคนก็จะทวีคุณค่าตนเองเป็นจำนวนที่นำประทับใจทีเดียว และดังนั้นก็จะบรรลุนิติการเปลี่ยนแปลงชนิดถอนรากถอนโคนได้อย่างมากมายเกินกว่าที่ปรากฏในตอนเริ่มต้น

จำนวนของกลุ่มสังคมที่ปัจเจกบุคคลสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นมีมากมายมหาศาล (เกินกว่าที่เราคิด) ปัจเจกบุคคลมีบทบาทในสายพันธุ์แห่งมนุษย์ได้โดยผ่านสังคมเหล่านี้ ดังนั้นหนทางที่ปัจเจกบุคคลเข้าไปมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติก็มีมากเป็นทวีคูณ ทั้งนี้เพราะเวลาเราพูดถึงคำว่า “เทคนิควิธีการ” นั้น เราได้หมายความว่าความคิดทางวิทยาศาสตร์ทั้งหมดที่นำไปปรับใช้กับอุตสาหกรรมตามที่หมายความว่าโดยปกติเท่านั้น แต่เรายังหมายถึงเครื่องมือทางความคิดด้วย ซึ่งก็คือความรู้ทางปรัชญานั้นเอง

เป็นเรื่องธรรมดาที่ว่า เราไม่อาจคิดถึงมนุษย์ได้ หากมิใช่เป็นมนุษย์ที่อยู่ในสังคม แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าข้อสรุปที่จำเป็นทั้งหมดจะถูกดึงออกมาให้เห็นได้ แม้แต่ข้อสรุปที่ใช้กับปัจเจกบุคคลก็ตาม เป็นเรื่องธรรมดาอีกด้วยว่า สำหรับสังคมเฉพาะแห่งหนึ่ง จะต้องมีการรวมกันอยู่โดยเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ และสังคมของมนุษย์จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีสังคมเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ ด้วย นอกเหนือจากตัวอย่างที่ยกมาในด้านปัจเจกบุคคล มีผู้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ในแบบกลไกและอยู่ในแบบของทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำหนด⁸มาโดยตลอด ดังนั้นจึงต้องมีปฏิกิริยาโต้ตอบ เราจำเป็นจะต้องวิวิธน์ทฤษฎีซึ่งอธิบาย

8. ทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำหนด หรือ Determinism หมายถึงทฤษฎีที่อธิบายสภาวะของสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นผลมาจากการกำหนดหรือการผลักดันของสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือทางธรรมชาติ แนวความคิดนี้ถูกวิจารณ์โดยแนวคิดมาร์กซิสต์ว่าเป็นความคิดแบบกลไก กล่าวคือวิจารณ์ว่า ในทฤษฎีว่าด้วยการกำหนดนี้ มนุษย์จะไม่เป็นผู้กระทำ แต่เป็นเหยื่อของการผลักดันจากสิ่งแวดล้อมแต่เพียงด้านเดียว -ผู้แปล

ความสัมพันธ์ในลักษณะที่เคลื่อนไหวและประกอบด้วยการกระทำ โดยทฤษฎีดังกล่าวจะต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงได้อย่างกระจ่างว่า แหล่งต้นตอของกิจกรรม⁹นั้น อยู่ในจิตสำนึกของปัจเจกบุคคล ซึ่งเจตจำนงนี้เป็นสิ่งที่รู้ ตัองใจ ต่อสู้ดิ้นรน สร้างสรรค์ เพราะว่าปัจเจกบุคคลย่อมรู้ ประารถนา ต่อสู้พยายาม สร้างสรรค์ ฯลฯ อยู่แล้ว และปัจเจกบุคคลก็คิดถึงตนเอง มีใช้ในฐานะปัจเจกบุคคลผู้โดดเดี่ยว แต่ร่ำรวยในด้านศักยภาพที่มนุษย์ผู้อื่นและสังคมที่เต็มไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ได้เสนอให้ โดยที่เขาต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย (เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนเป็นนักปรัชญา, นักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ)

ทฤษฎีของฟอยเออร์บัค กล่าวว่า “มนุษย์คือสิ่งที่เขาเสพ” คำพูดนี้โดยตัวของมันเอง สามารถถูกตีความออกไปได้ในหลายทาง หากตีความในแบบแคบและเขลา เราก็อาจพูดได้ว่า “มนุษย์คือสิ่งที่เขาเสพในด้านวัตถุธรรม” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อาหารมีอิทธิพลที่กำหนดได้โดยตรงต่อวิถีคิดของคน ตัวอย่างที่ทำให้เรานึกถึงก็คือ คำพูดของอมาเดีย มอร์ติกา ที่ว่า ถ้าเรารู้ว่ามนุษย์กินอะไรมาก่อนเขากล่าวคำปราศรัย เราก็อาจตีความคำปราศรัยนั้นได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นคำพูดที่พูดแบบเด็ก ๆ และอันที่จริงก็เป็นคำพูดซึ่งแปลกหู แม้แต่กับฝ่ายที่เชิดชูวิทยาศาสตร์ เพราะว่าสมองมิได้ถูกเลี้ยงดูด้วยถั่วและขนม แต่ถูกเลี้ยงดูด้วยอาหารต่าง ๆ ซึ่งแปลงรูปไปสู่วัตถุที่ผสมผสานเป็นชนิดเดียวกัน รวมทั้งอาหารต่าง ๆ ที่รวมกันก่อรูปเป็นเซลล์สมอง กล่าวคือ อาหารมีศักยภาพที่จะมีธรรมชาติที่คล้ายคลึงกันกับเซลล์สมองนั่นเอง ถ้าข้อความนี้เป็นจริง ก็จะมีผลได้ว่า เบ้าหลอมแห่งประวัติศาสตร์จะถูกพบในครัว และการปฏิวัติก็จะเกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในอาหารการกินของมวลชน แต่ทว่าความจริงทางประวัติศาสตร์กลับพิสูจน์ให้เห็นในทางตรงข้าม เป็นการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ที่ปฏิวัติและซับซ้อนต่างหากที่ได้เปลี่ยนนิสัยการกินและก่อให้เกิด “รสนิยม” แบบต่อเนื่องในการเลือกสรรอาหาร สิ่งซึ่งทำให้การร่อนเร่หยุดยั้งลงได้นั้นมิใช่การหวานพิชเมลิตพันธุ์ หากแต่ตรงกันข้ามต่างหาก สิ่งซึ่งผลักดันให้เกิดการเพาะปลูกอันสม่ำเสมอขึ้นได้ก็คือสภาวะที่พัฒนาขึ้นจาก

9. ที่มีความสัมพันธ์ -ผู้แปล

ชีวิตอันร่อนเร่ตนเอง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอาหารเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของความสัมพันธ์ทางสังคมอันซับซ้อน และแต่ละกลุ่มสังคมก็มีรูปแบบอาหารพื้นฐานอยู่ จึงมีความจริงอยู่บ้างในการพูดว่า “มนุษย์คือสิ่งที่เขากิน” แต่ในทำนองเดียวกัน เราก็อาจกล่าวได้ว่า “มนุษย์คือเสื้อผ้าที่เขาสวมใส่” มนุษย์คือที่อยู่อาศัยของเขา มนุษย์คือวิถีอันเฉพาะของเขาในการสร้างลูกหลาน หรือ “มนุษย์ก็คือครอบครัวของเขาเอง” เพราะอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการสืบพันธุ์นั้นเป็นองค์ประกอบของชีวิตสังคม โดยความเป็นจริงแล้ว ภายในชีวิตสังคมนี้เองที่ความซับซ้อนทั้งหมดของความสัมพันธ์ทางสังคม ถูกแสดงออกมาอย่างกว้างขวางและอย่างแจ่มชัดที่สุด

ดังนั้น ปัญหาที่ว่ามนุษย์คืออะไรนั้นมักจะถูกตั้งขึ้นเป็นปัญหาที่เรียกกันว่า “ธรรมชาติมนุษย์” หรือปัญหาที่พูดถึง “มนุษย์โดยทั่วไป” หรือนัยหนึ่งคือความพยายามที่จะสร้างศาสตร์แห่งมนุษย์ (หรือปรัชญานั้นเอง) ซึ่งมีจุดหักเหหลักอยู่ตรงที่ศาสตร์นี้มีฐานอยู่บนความคิด “ที่เป็นเอกภาพ” คืออยู่บนการคิดรวบยอดในทางนามธรรม (abstraction) ซึ่งมุ่งที่จะรวมทุกอย่างที่เป็น “มนุษย์” แต่ทว่า “มนุษยชาติ” ในฐานะที่เป็นความเป็นจริงและเป็นความคิดนั้น เป็นจุดเปลี่ยนหรือเป็นจุดเริ่มกันแน่? มิใช่ความจริงหรือทว่าความพยายามที่ว่านี้ เมื่อถูกจัดวางให้เป็นจุดเปลี่ยน กลับกลายเป็นถูกลดทอนให้เหลือเป็นเพียงการอยู่รอดของเทววิทยาและอภิปรัชญา? ปรัชญามีอาจถูกลดทอนให้กลายเป็นเพียงมานุษยวิทยาแนวธรรมชาติได้ฉันใด เอกภาพในมนุษยชาติก็ไม่อาจถูกลดทอนให้เหลือเป็นเพียงคุณภาพของมนุษย์ในด้านชีววิทยาได้ฉันนั้น ความแตกต่างของมนุษย์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์นั้นมีใช้ความแตกต่างทางด้านชีววิทยา (เช่น ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ รูปร่างของกะโหลกศีรษะ สนิม ฯลฯ) ที่จะนำไปสรุปเป็นทฤษฎีว่ามนุษย์คือสิ่งที่เขากินได้ ในยุโรป มนุษย์กินข้าวบด ในเอเชียมนุษย์กินข้าวเจ้า ซึ่งก็ทำให้ทอนลงเป็นประโยคพูดได้ว่า “มนุษย์คือประเทศที่เขาอยู่อาศัย” เพราะว่าอาหารนั้นโดยทั่วไปก็เชื่อมโยงอยู่กับประเทศที่ตนอาศัยอยู่ และไม่มีสิ่งใดแม้แต่ “เอกภาพด้านชีววิทยา” จะมีบทบาทมากในประวัติศาสตร์ (มนุษย์เป็นสัตว์ที่กลืนกินพวกเดียวกันเองได้ เมื่อพวกเขาเข้าไป

ใกล้ “สภาวะธรรมชาติ” มากที่สุด ก่อนหน้าที่พวกเขาจะสามารถสร้างผลประโยชน์ทางธรรมชาติแบบทบทวนที่วิเศษได้ ซึ่งเป็นการสร้างในแบบเทียม) อีกทั้ง “ความสามารถในการใช้เหตุผล” หรือ “จิตวิญญาณ” ก็ได้สร้างความเห็นอกภาพอีกด้วย เราไม่อาจนับความสามารถในการใช้เหตุผลว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ “กระทำการสร้างเอกภาพ” ได้ เพราะมันเป็นเพียงมโนทัศน์ที่เป็นแบบสมบูรณเท่านั้น¹⁰ สิ่งที่รวมมนุษย์เข้าด้วยกันให้เป็นเอกภาพ และแยกความแตกต่างระหว่างมนุษย์ได้นั้นมิใช่ “ความคิด” แต่เป็นสิ่งที่ถูกคิดต่างหาก

คำตอบที่น่าพอใจที่สุด ก็คือ คำตอบที่ว่า “ธรรมชาติของมนุษย์” นั่นคือ “ความซับซ้อนแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์” เพราะว่าคำตอบนี้รวมความคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นไปของมนุษย์” (มนุษย์เป็นไป, เปลี่ยนตัวเองตลอดเวลา พร้อมกันไปกับความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ทางสังคม) และเพราะว่าคำตอบนี้ปฏิเสธการมองมนุษย์แบบ “มนุษย์ทั่วไป” ในความเป็นจริงนั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมถูกแสดงออกโดยคนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว และความเป็นเอกภาพที่เห็นนั้นมีลักษณะที่เป็นวิภาษวิธี มีใช้รูปแบบสมบูรณมนุษย์มีลักษณะสูงส่งเพราะมนุษย์คือ ผู้รับใช้ของผืนดิน ฯลฯ อาจกล่าวได้อีกด้วยว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้น คือ “ประวัติศาสตร์” (และในความหมายนี้ ประวัติศาสตร์มีความหมายเท่ากับจิตวิญญาณ ธรรมชาติของมนุษย์จึงได้แก่ จิตวิญญาณ) ถ้าประวัติศาสตร์ หมายถึง “การเป็นไป” ในเอกภาพที่มีความขัดแย้ง¹¹ ซึ่งมิได้ทำลายเอกภาพ แต่กลับมีพื้นฐานภายในตัวมันเองที่เปิดทางให้แก่เอกภาพ เพราะฉะนั้น “ธรรมชาติของมนุษย์” มิใช่จะพบได้ในมนุษย์เฉพาะ

10. มโนทัศน์ที่เป็นแบบสมบูรณ หรือ categorical formal concept เป็นความคิดที่เป็นจิตนิยม Gramsci ต้องการโต้แย้งว่า มิใช่ตัวความคิด แต่เป็นผลผลิตทางความคิดของมนุษย์ต่างหากที่เป็นตัวสร้างความเป็นเอกภาพ -ผู้แปล

11. เน้นตัวเอนในต้นฉบับภาษาอังกฤษ ‘เอกภาพที่มีความขัดแย้ง’ หรือ ‘ความกลมกลืนที่มีความขัดแย้ง’ ในภาษาอังกฤษต้นฉบับคือ ‘concordia discors’ ผู้แปลสันนิษฐานว่า Gramsci อ้างอิงถึงคำเรียกของ Benedetto Croce (โปรดดูเชิงอรรถหมายเลข 13) ในงานชื่อ “ความคิดที่ยังมีชีวิต และความคิดที่ตายไปแล้วในปรัชญาของเฮเกิล” (Benedetto Croce, 1969. *What is Living and What is Dead of the Philosophy of Hegel*. Translated from the original text of the 3d

แต่ละคน หากแต่จะพบได้ในประวัติศาสตร์ทั้งมวลของมนุษยชาติ (และข้อเท็จจริงที่ว่า เราใช้คำว่า “มนุษยชาติ” นี้ เป็นสิ่งสำคัญ)¹² ในขณะที่ในตัวปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นบุคคลเดี่ยวแต่ละคนนั้นมีลักษณะพิเศษที่เห็นได้ชัด เพราะมีความแตกต่างจากลักษณะพิเศษของปัจเจกบุคคลอื่น ๆ ความคิดเกี่ยวกับ “จิตวิญญาณ” ในปรัชญาแบบที่เป็นมาแต่เดิม และความคิดเรื่อง “ธรรมชาติของมนุษย์” ในชีววิทยา ควรจะถูกให้คำจำกัดความว่าเป็น “อุดมคติที่เป็นวิทยาศาสตร์” ซึ่งจะ เป็นคำที่มาแทนที่อุดมคติที่ใหญ่กว่า คือ “ธรรมชาติของมนุษย์” ที่พยายามหากันอยู่ในตัวพระเจ้า (และหากันอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งเป็นบุตรของพระเจ้า) และ ซึ่งเป็นคำที่จะชี้ให้เห็นผลงานแห่งประวัติศาสตร์, ความหวังทั้งด้านเหตุผลและด้านอารมณ์ ฯลฯ แน่แน่นอนละ เป็นความจริงที่ว่า ศาสนาซึ่งสั่งสอนความเสมอภาคแห่งมนุษย์ในฐานะที่เป็นบุตรของพระเจ้า รวมทั้งปรัชญาที่ยืนยันความเสมอภาคของมนุษย์บนฐานคิดที่ว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล นั้น ต่างก็เป็นการแสดงออกของความเคลื่อนไหวทางการปฏิบัติที่ซับซ้อน (การเปลี่ยนแปลงสภาพของโลกยุคโบราณและโลกยุคกลาง) และเป็นความจริงอีกด้วยว่า สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดห้วงที่แข็งแกร่งที่สุดในสายโซ่แห่งการพัฒนาทางประวัติศาสตร์

ฐานของปรัชญาที่ว่าด้วยสังคมอุดมคติแบบล่าสุด อย่างเช่นปรัชญาของ Croce¹³ ก็คือ ถือว่าวิภาษวิธีของเฮเกลเป็นการสะท้อนขั้นสุดท้ายให้เห็นห้วงโซ่ทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ และแนวคิดวิภาษวิธีซึ่งเป็นการแสดงออกของความ

Italian ed., 1912, by Douglas Ainslie. New York: Russell & Russell) บทที่กล่าวถึง “วิภาษวิธีหรือการสังเคราะห์ความคิดปฏิปักษ์” (“The Dialectic or Synthesis of Opposites”) ในงานดังกล่าวนี้ Croce ใช้คำว่า “*concordia discors*” และอธิบายความหมายว่า ความคิดนั้น เป็นทั้งเอกภาพและความขัดแย้ง เมื่อใช้กับชีวิตก็คือการยอมรับว่าชีวิตเป็นทั้งการต่อสู้ขัดแย้งและความกลมกลืนในเวลาเดียวกัน -ผู้แปล

12. ในฉบับภาษาอังกฤษ Gramsci เน้นคำว่า “kind” หรือ “ชนิด”, “ประเภท” ซึ่งเป็นคำที่ต่อท้ายคำว่า “man” ซึ่งเมื่อรวมคำเป็น mankind แล้ว แปลตามตัวอักษรได้ว่า “ประเภทที่เป็นมนุษย์” ในภาษาไทยหมายถึงถึงมนุษยชาติ -ผู้แปล

13. Benedetto Croce (ค.ศ. 1866-1952) เป็นนักปรัชญา นักประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และนักวิจารณ์วัฒนธรรมชาวอิตาลี เป็นผู้ก่อตั้งสถาบันประวัติศาสตร์ศึกษาแห่งอิตาลี และเป็นผู้ต่อต้านที่แข็งแกร่งต่อแนวคิดฟาสซิสต์ -ผู้แปล

ขัดแย้งทางสังคมนั้น จะพัฒนาไปสู่วิภาษวิธีด้านโน้ตอย่างบริสุทธิ์ เมื่อความขัดแย้งที่กล่าวถึงนี้อันตรธานไป

ในทางประวัติศาสตร์ “ความเสมอภาค” ที่แท้จริง ซึ่งเป็นระดับของ “ความเป็นจิตวิญญาณ” ที่จะบรรลุถึงได้โดยผ่านการพัฒนาด้านประวัติศาสตร์ของ “ธรรมชาติมนุษย์” นั้น จะเห็นได้ชัดเจนในระบบของความสัมพันธ์ที่เป็น “สาธารณะกับส่วนตน” และที่เป็น “การแสดงออกอย่างเปิดเผยกับซ่อนเร้น” ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เชื่อมโยงกันอยู่ใน “รัฐ” และในระบบการเมืองโลก “ความเสมอภาค” ในที่นี้หมายถึงความเสมอภาคที่เรารู้สึกได้ในระหว่างสมาชิกของสมาคมหนึ่ง ๆ รวมทั้ง “ความไม่เสมอภาค” ที่รู้สึกได้ในระหว่างความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ความเสมอภาคและความไม่เสมอภาคนี้มีค่า เพราะว่าเราเข้าใจถึงความสัมพันธ์ทั้งสองแบบนี้ได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม ดังนั้น เราจึงมาถึง ณ จุดที่เป็นความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันระหว่าง “ปรัชญา” กับ “การเมือง” หรือระหว่างความคิดกับการกระทำ ซึ่งก็คือแนวความคิดมาร์กซิสต์นั่นเอง ทุกสิ่งคือการเมือง ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาเดี่ยวหรือปรัชญาที่หลากหลาย และ “ปรัชญา” เพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นก็คือประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในการกระทำ ซึ่งก็คือตัวชีวิตเอง¹⁴ ในความหมายที่ว่านั่นเอง ที่เราสามารถตีความทฤษฎีชนชั้นกรรมชาชีพของเยอรมัน ซึ่งเป็นทายาทของปรัชญาคลาสสิกเยอรมันได้ และในความหมายนี้อีกเช่นกัน ที่เรายืนยันได้ว่า ทฤษฎีว่าด้วยการครอบงำทางชนชั้น¹⁵ รวมทั้งการขยายความโดย

14. เห็นโดยผู้แปล ข้อความ ณ ที่นี้ หมายความว่า เป็นเพราะวิภาษวิธีระหว่างความคิดกับการกระทำ และเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับผู้อื่น จึงเกิด ‘ความเสมอภาค’, ‘ความดี’ ฯลฯ -ผู้แปล

15. คำว่า ‘การครอบงำทางชนชั้น’ หรือ ‘hegemony’ นี้ Raymond Williams (1921-88) นักวัฒนธรรมศึกษาแนวมาร์กซิสต์ อธิบายความหมายไว้ว่า แต่เดิมมานั้น คำนี้หมายถึง การครอบงำทางการเมือง โดยมักจะหมายถึงการครอบงำของรัฐหนึ่งเหนืออีกรัฐหนึ่ง แต่งานเขียนของ Gramsci ได้ทำให้คำนี้กลายเป็นคำสำคัญในทฤษฎีมาร์กซิสต์ของศตวรรษที่ยี่สิบ กล่าวคือ ความหมายของคำนี้ได้ขยายจากการครอบงำทางการเมือง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ มาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในสังคม ตัวอย่างเช่น การครอบงำของชนชั้นกลาง (bourgeois hegemony) การครอบงำนี้รวมถึงการครอบงำด้านวิถีการมองโลก การมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตลอด

เลนินนั้น เป็นเหตุการณ์ “ดำนอกปรัชญา”¹⁶ อันยิ่งใหญ่

จนธรรมชาติของมนุษย์ด้วย-ผู้แปล โปรดดู Raymond Williams. 1981. Keywords. Glasgow: Fontana.

16. “ดำนอกปรัชญา” หรือ “metaphysical” เน้นโดย Gramsci หมายความว่า สะท้อนถึงความคิดทางปรัชญาที่ว่าด้วยความเป็นจริงสูงสุด -ผู้แปล

บรรณานุกรมคัดสรร*

- An Antonio Gramsci reader: Selected Writings, 1916-1935.* 1988. Ed. by David Forgacs. New York: Schocken Books.
- Antonio Gramsci: Pre-prison Writings.* 1994. Ed. by Richard Bellamy. Trans. by Virginia Cox. Cambridge: Cambridge University Press.
- Antonio Gramsci: Selections from Political Writings, 1910-1920.* 1990. Ed. by Quintin Hoare. Trans. by John Mathews. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Further Selections from the Prison Notebooks.* 1995. Ed. and trans. by Derek Boothman. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- History, Philosophy and Culture in the Young Gramsci.* 1975. Eds. by Pedro Cavalcanti, and Paul Piccone. Trans. by Pierluigi Molajoni, and others. St Louis: Telos Press.
- Letters from Prison,* 2 vols. 1994. Ed. by Frank Rosengarten. Trans. by Raymond Rosenthal. New York: Columbia University Press.
- The Modern Prince and Other Writings.* 1967. Trans. by Louis Marks. New York: International Publishers.
- Prison Notebooks,* 2 vols. 1991. Ed. by Joseph A. Buttigieg. Trans. by Joseph A. Buttigieg and Antonio Callari. New York: Columbia University Press.
- Selections from Cultural Writings.* 1985. Eds. by David Forgacs and Geoffrey Nowell-Smith. Trans. by William Boelhower. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

*บรรณานุกรมนี้จัดรูปแบบไว้ตามต้นฉบับภาษาอังกฤษ

Selections from Political Writings (1921-1926). 1990. Ed. and trans.
by Quintin Hoare. Minneapolis: University of Minnesota
Press.